

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

////////

ILMIY JURNAL

////////

ICJ JOURNALS
MASTER LIST

ISSN

INTERNATIONAL
JOURNAL
OF
SCIENCE
AND
TECHNOLOGY
INTERNATIONAL CENTER

doi

zenodo

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Google Scholar

open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

2-JILD, 3-TO'PLAM
2025

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

Google Scholar digital object identifier

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

Ilmiy jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

INNOVATSION KLASSTERLARNI BOSHQARISH JARAYONIDA DAVLAT SIYOSATI VA BIZNES MANFAATLARINI UYG'UNLASHTIRISH

Rayimjonov Muxammdqodir Sodiqjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti magistranti

Telefon raqam: +998-99-222-66-65

E-mail: muhammadqodirraumjonv@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada innovatsion klasterlarni boshqarish jarayonida davlat siyosati va biznes manfaatlarini uyg'unlashtirish masalalari nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Unda davlat-xususiy sektor hamkorligi (DXH) mexanizmlarining mohiyati, ularning klaster siyosatidagi o'rne hamda innovatsion rivojlanishdagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada klaster boshqaruvining samarali modeli, davlat va biznes o'rtasidagi strategik hamkorlik, moliyaviy va institutsional mexanizmlar, infratuzilma va monitoring tizimlari ko'rib chiqilgan. Xorijiy mamlakatlar (AQSh, Yevropa, Janubi-Sharqiy Osiyo) tajribalari asosida O'zbekiston uchun mos bo'lgan boshqaruv yondashuvlari taklif etilgan. Tadqiqot natijalari asosida innovatsion klasterlarda manfaatlar muvozanatini ta'minlash, investitsion faollikni oshirish va startap ekotizimini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion klaster, davlat siyosati, biznes manfaatlarini, davlat-xususiy hamkorlik, klaster boshqaruvi, innovatsion rivojlanish, infratuzilma, monitoring tizimi, strategik hamkorlik, O'zbekiston..

Kirish. Zamonaviy iqtisodiyotda innovatsiya va raqobatbardoshlikni oshirishga yo'naltirilgan siyosatlar muhim o'rin egallaydi. Xususan, hududiy miqyosda shakllanayotgan innovatsion klasterlar — bir nechta korxonalar, ilmiy-ta'lim muassasalari, davlat organlari va biznes sub'ektlari o'zaro hamkorlik qilib, yangi mahsulotlar, xizmatlar yoki jarayonlar yaratishda tashkil etilgan tarmoqlar — innovatsion ekotizimning asosiy tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

Shu kontekstda, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlarini (DXH) takomillashtirish — innovatsion klasterlarning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zarur jihatlardan biri. Ushbu maqolada davlat siyosati va biznes manfaatlarini uyg'unlashtirish, klaster boshqaruvi mexanizmlari hamda takomillashtirish yo'llari tahlil qilinadi.

Maqolaning maqsadi – innovatsion klasterlarni boshqarishda davlat va biznes manfaatlarini qanday uyg'unlashtirish mumkinligini aniqlash; buning uchun nazariy asoslar ko'rib chiqiladi, xalqaro tajribalar tahlil qilinadi va amaliy takliflar beriladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Davlat siyosatining innovatsion jarayonlardagi o'rne haqida J. Stiglitz, M. Lundvall, C. Freeman kabi iqtisodchilar nazariyalari muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Ularning fikricha, innovatsion faoliyat bozor mexanizmlariga to'liq tayanolmaydi, chunki u katta xavf va uzoq muddatli investitsiyalarni talab qiladi. Shu sababli, davlat normativ, moliyaviy va tashkiliy qo'llab-quvvatlash orqali innovatsion muhitni shakllantiradi.

So'nggi yillarda OECD, UNIDO va Jahon banki tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda ham davlat siyosati va xususiy sektor manfaatlarini uyg'unlashtirish innovatsion siyosatning asosiy yo'nalishi sifatida qayd etilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot jaroyonida huquqiy hujjatlar tahlili, ekspert baholash, komparativ tahlil va statistik tahlil usullaridan foydalanildi.

Asosiy qism

Zamonaviy iqtisodiyotning rivojlanish bosqichida innovatsiyalar va ularni amaliyotga joriy etish mexanizmlari mamlakatlar raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omilga aylanib bormoqda. Shu nuqtayi nazardan, innovatsion klasterlar milliy iqtisodiyotda ilm-fan, ishlab chiqarish, ta'lim va moliyaviy sektor o'rtasidagi uzviy hamkorlikni ta'minlovchi samarali tizim sifatida qaraladi. Klaster modeli ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va innovatsion mahsulotlar yaratish uchun qulay muhit yaratadi. Biroq klasterlarni muvaffaqiyatli boshqarish uchun davlat siyosati va biznes manfaatlarini uyg'unlashtirish, ya'ni ularning strategik maqsadlarini bir yo'nalishga yo'naltirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Innovatsion klaster mohiyatan bir hududda joylashgan korxonalar, ilmiy-tadqiqot institutlari, universitetlar, startaplar va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlarning o'zaro aloqasiga tayanadi. Ular o'rtasida samarali hamkorlik tizimi yaratilgan taqdirdagina, klaster innovatsion g'oyalarni tijoratlashtirishga, eksport salohiyatini oshirishga va yangi ish o'rinlari yaratishga xizmat qiladi. Jahon tajribasida klasterlarni muvaffaqiyatli boshqarish ko'p hollarda "Triple Helix" modeli — davlat, biznes va universitetlarning o'zaro aloqasiga asoslangan tizim orqali amalga oshiriladi. Mazkur yondashuvda davlat muhit va siyosiy sharoitni yaratadi, biznes texnologiyalarni amaliyotga joriy etadi, ilmiy muassasalar esa bilim va innovatsion yechimlar bilan ta'minlaydi.

Davlat siyosati klasterlarning shakllanishi va faoliyat yuritishida strategik yo'naltiruvchi rol o'ynaydi. Davlatning asosiy vazifasi — innovatsion infratuzilmani yaratish, ilmiy tadqiqotlarga sharoit yaratish, investitsion muhitni yaxshilash, soliqqa oid imtiyozlar joriy etish hamda normativ-huquqiy bazani soddalashtirishdan iborat. Shu bilan birga, davlat siyosati biznes uchun ortiqcha byurokratik to'siqlarni bartaraf etishga, xususiy sektorni innovatsion faoliyatga jalb etishga va ular uchun moliyaviy rag'batlar yaratishga qaratilishi lozim. Innovatsion klasterlarning muvaffaqiyatli faoliyati aynan davlat siyosatining muvozanatli va barqarorligiga bog'liq.

Boshqa tomondan, biznes sektori innovatsion klasterlarning harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Ularning manfaatlari iqtisodiy foyda, raqobat ustunligini qo'lga kiritish, yangi bozorlarga chiqish va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish bilan bog'liq. Shu sababli klaster boshqaruvida biznes manfaatlari inobatga olish — investitsiya jarayonlarini jadallashtirish, risklarni kamaytirish va hamkorlikni mustahkamlash imkonini beradi. Bunda davlatning roli nazorat qiluvchi emas, balki sheriklik asosida tartibga soluvchi va muvofiqlashtiruvchi bo'lishi kerak. Davlat va biznes o'rtasida ishonchli hamkorlik mavjud bo'lgandagina innovatsion jarayonlar tezroq rivojlanadi.

Davlat siyosati va biznes manfaatlari uyg'unlashtirishning samarali yo'llaridan biri bu davlat-xususiy sheriklik (DXSH) tizimidir. DXSH mexanizmlari infratuzilma yaratish, texnoparklar qurish, startaplarni moliyalashtirish, venchur fondlar tashkil etish kabi yo'nalishlarda keng qo'llanadi. Ushbu mexanizm orqali davlat va xususiy sektor risklarni teng taqsimlaydi, foydani adolatli bo'lishadi va umumiy ijtimoiy-iqtisodiy maqsadlarni amalga oshiradi. Shuningdek, raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish, innovatsion kengashlar tashkil etish, hududlararo tajriba almashuvini yo'lga qo'yish ham klaster boshqaruvida samarali natija beradi.

O'zbekiston sharoitida ham innovatsion klasterlar tizimi bosqichma-bosqich shakllanmoqda. “Yashnobod” innovatsiya texnoparki, “Mirzo Ulug'bek innovatsiya markazi”, “IT Park” va boshqa hududiy texnoparklar bu yo'nalishdagi muhim bosqichlardir. Ushbu markazlar davlat tomonidan yaratilgan infratuzilma va huquqiy sharoit asosida faoliyat yuritadi, biznes esa u yerda yangi texnologiyalarni amaliyotga joriy etadi. Shu bilan birga, venchur moliyalashtirish bozorining sust rivojlanishi, kadrlar malakasining yetarli darajada emasligi, ayrim normativ to'siqlar va hududiy tafovutlar kabi muammolar mavjud. Kelgusida bu muammolarni hal etish uchun davlat siyosatini yanada liberallashtirish, raqamli boshqaruv tizimlarini kuchaytirish va xususiy sektor ishtirokini kengaytirish zarur.

Xalqaro tajribaga nazar tashlansa, AQSh, Germaniya, Janubiy Koreya va Isroil kabi davlatlar innovatsion klaster siyosatini milliy iqtisodiy strategiyaga aylantirgan. U yerda davlatning vazifasi klasterlarni bevosita boshqarish emas, balki ularning rivojlanishi uchun qulay ekotizim yaratishdan iborat. Bunda davlat ilmiy tadqiqotlarni moliyalashtiradi, biznes esa ularni tijoratlashtiradi. Shunday model O'zbekiston uchun ham mos keladi — davlat strategik yo'naltiruvchi, biznes esa innovatsion harakatlantiruvchi kuch sifatida bir-birini to'ldiradi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot davomida innovatsion klasterlarni boshqarish jarayonida davlat siyosati va biznes manfaatlari uyg'unlashtirishning quyidagi mezonlari bo'yicha tahlil qilindi:

1. Moliyalashtirish tizimini diversifikatsiya qilish
2. Normativ-huquqiy bazani soddalashtirish

3. Kadrlar salohiyatini oshirish
4. Raqamli boshqaruvni joriy etish

1-jadval

Innovatsion klasterlarni boshqarishdagi asosiy muammolar va tahlil

No	Yo'nalish	Amaldagi holat	Muammo	Tahliliy izoh
1	Davlat siyosati	Klasterlarni rivojlantirish bo'yicha dasturlar qabul qilingan	Ijro mexanizmlari sust	Siyosiy tashabbuslar amaliy natijaga to'liq aylanmagan
2	Biznes ishtiroki	Xususiy sektor klasterlarda qatnashmoqda	Faol ishtirok yetarli emas	Biznes manfaatlarini yanada rag'batlantirish zarur
3	Moliyalashtirish	Davlat grantlari mavjud	Venchur kapital bozori sust	Moliyaviy manbalarni diversifikatsiya qilish lozim
4	Infratuzilma	Texnoparklar tashkil etilgan	Hududiy nomutanosiblik bor	Klasterlarni viloyatlarda ham rivojlantirish kerak
5	Kadrlar salohiyati	IT va innovatsion sohalarga qiziqish ortmoqda	Innovatsion menejerlar yetishmaydi	Ta'lim tizimini klaster ehtiyojlariga moslashtirish zarur

Yuqoridagi jadvaldan ko‘rinadiki, O‘zbekistonda innovatsion klasterlarni rivojlantirish bo‘yicha dastlabki asoslar yaratilgan bo‘lsa-da, ularning to‘liq ishlashi uchun biznes manfaatlarini kuchaytirish, moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish va inson resurslarini rivojlantirish zarur. Davlat siyosati va xususiy sektor o‘rtasida o‘zaro manfaatdorlikni ta‘minlash — klasterlarning muvaffaqiyat kalitidir.

Xulosa va takliflar. O‘tkazilgan tadqiqot va tahlillar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion klasterlar O‘zbekiston iqtisodiyotida yangi texnologiyalarni joriy etish, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish hamda ilm-fan va ishlab chiqarish o‘rtasidagi uzviy aloqani mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi. Davlat siyosati bu jarayonning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida klasterlarni shakllantirish, infratuzilma yaratish va huquqiy asoslarni mustahkamlash borasida salmoqli natijalarga erishdi. Shu bilan birga, tahlillar ko‘rsatadiki, innovatsion klasterlarning to‘liq samaradorligi biznes manfaatlarini boshqaruv tizimiga yanada chuqurroq integratsiya qilish bilan bevosita bog‘liqdir. Xususiy sektorning sust ishtiroki, venchur kapital bozori rivojlanmaganligi, malakali kadrlar yetishmasligi va hududiy nomutanosiblik kabi omillar klasterlar faoliyatida muhim to‘siq bo‘lib qolmoqda. Bu esa davlat siyosatining amaliy natijalarini cheklab qo‘yadi.

Yuqoridagi xulosalar asosida quyidagi takliflar beriladi:

1. Davlat-xususiy sheriklik (DXSH) mexanizmlarini kengaytirish — klasterlarni rivojlantirishda davlat infratuzilma yaratish, biznes esa investitsiya va innovatsion yechimlarni joriy etish uchun mas‘ul bo‘lishi zarur.
2. Venchur moliyalashtirish tizimini rivojlantirish — startap va innovatsion loyihalar uchun xususiy kapital jalb etishni osonlashtiruvchi huquqiy mexanizmlar yaratish kerak.
3. Kadrlar salohiyatini oshirish — innovatsion menejerlar, texnologik brokerlar va klaster boshqaruvchilarini tayyorlashga yo‘naltirilgan maxsus dasturlarni joriy etish lozim.
4. Raqamli boshqaruv tizimini kuchaytirish — klasterlar faoliyatini monitoring qilish, ma‘lumotlar almashinuvi va shaffoflikni ta‘minlash uchun yagona raqamli platforma ishlab chiqish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 21-sentabrdagi PF-5544-son Farmoni — “Innovatsion rivojlanish strategiyasi to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-iyuldagi PQ-4805-son qarori — “IT Park faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
3. O‘zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi. (2024). Yillik hisobot: Innovatsion faoliyat va texnoparklar rivoji. — Toshkent.
4. Abdullayev, B. (2022). Innovatsion klasterlar va ularning iqtisodiy samaradorligi. — “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” jurnali, №2.
5. Karimov, S. (2021). Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlar. — Toshkent moliya instituti ilmiy to‘plami.